

LKMA išėivijoje: religijos mokslų sklaida

Straipsnyje analizuojama Lietuvių katalikų mokslo akademijos (LKMA) leidybinė veikla išėivijoje. Mokslo leidiniai autorės susisteminti į serijas, kurios detalizuojamos – nurodomos tyrinėjimų kryptys, tematika. Iškeliamą serija *Lietuvių katalikų mokslo akademijos suvažiavimo darbai* – kaip svarbus šaltinis LKMA istorijai tirti. Pristatomas LKMA knygų leidėjas (autorių telkėjas, redaktorius, korektorius, mecenatų ieškotojas) prof. kun. Antanas Liuima SJ.

The paper investigates the publishing activity of the Lithuanian Catholic Academy of Science (LCAS) in exile: propagation of religious sciences. The academic publications are grouped into the series by the author; they are described in detail and cover the directions of the research and its subject themes. The series *Lietuvių katalikų mokslo akademijos suvažiavimo darbai* (The Proceedings of the Conferences of Lithuanian Catholic Academy of Science) is emphasized as an important source for the investigation of the history of LCAS. Prof. Rev. Antanas Liuima SJ was a distinguished publisher of the LCAS' books (organized, did editing and proofreading, and sought out for sponsors).

Įvadas

Lietuvių katalikų mokslo akademija (LKMA) telkė visų mokslo sričių katalikiškos pasaulėžiūros lietuvių mokslininkus, gyvenusius ne tik Lietuvoje, bet ir užsienyje, siekusius mokslo ir krikščioniškosios minties bei kultūros vienybės, siekė sudaryti jiems palanknes sąlygas moksliniams tyrimams ir darbui mokslo srityje.

Europoje žinomos katalikų akademijos ir katalikų mokslo akademijos. Pirmosios jų (galima paminėti Berlyno katalikų akademiją) organizuoja renginius, kuriuose skaitomos paskaitos, vyksta diskusijos, disputai – tad plačiai vykdomas mokslo populiarinimas; katalikų mokslo akademijos (minėtinos Krokuvos, Bavarijos, Vatikano) vykdo mokslo tiriamąjį darbą.

Lietuvių katalikų mokslo akademija – tai minėtų dviejų tipų junginys, turintis dvejopą tikslą: mokslinio darbo organizavimą ir mokslo populiarinimą. Šis tikslas išsakytas ir LKMA įstatuose. Iš čia kyla ir LKMA šviečiamosios bei organizacinės veiklos svarba, kurią atspindi ir leidybinė veikla.

Duomenų apie LKMA leidybinę veiklą ir bibliotekos kaupimą randama LKMA darbuose, kuriuose tyrinėjama Katalikų akademijos istorija¹ (2002 m. išleista Lietuvių katalikų mokslo akademijos darbų bibliografija², joje užfiksuotos LKMA išleistos knygos), katalikiškojo intelektualinio sąjūdžio asmenybėms skirtose studijose³. LKMA leidybinė veikla 1922–1940 m. – pirmuoju Akademijos veiklos laikotarpiu – pristatyta Ukrainos mokslo visuomenei⁴.

Seniausio be pertraukos pasaulyje gyvuojančio lietuviško laikraščio „Draugas“, leidžiamo JAV, Čikagoje, 100-metis iškelia ir visos Lietuvos religijos mokslų periodikos svarbos problemą. Aktuali ir LKMA leidybinė veikla.

Darbo tikslas – panagrinėti vieną svarbiausių LKMA mokslinės veiklos krypčių – leidybinę veiklą išseivijoje 1956–1990 m.

Uždaviniai: 1) glaustai apžvelgti LKMA veiklos pagrindinius laikotarpius, detalizuojant LKMA veiklos išseivijoje tęstinumą, ir išskelti LKMA kaip vieną iš institucijų, gebėjusių skleisti religijos mokslų laimėjimus; 2) atskleisti LKMA leidybinės veiklos svarbą lietuvių mokslinės minties raidai; 3) pabrėžti Katalikų akademijos spaudinių reikšmę išseivijoje.

Metodai – faktų analizė, sisteminimas ir sintezė.

Darbe panaudota minėta literatūra, tyrinėjamo laikotarpio periodika, LKMA leidiniai.

Nagrinėjant LKMA leidybinę veiklą, dera priminti tris Lietuvių katalikų mokslo akademijos istorijos laikotarpius.

I. Lietuvių katalikų mokslo akademijos istorijos fragmentai, veiklos tęstinumas išseivijoje

2012 m. LKMA minės savo veiklos 90-metį (su 1940–1956 m. pertrauka). Per šį laikotarpį Akademija lietuvių tautos istorijoje atliko svarbų šviečiamąjį vaidmenį, glaudžiai susijusį su organizacine ir moksline veikla. Katalikų akademijos veikloje išskiriami trys laikotarpiai: 1922–1940 m. (veikla nepriklausomoje Lietuvoje), 1956–1992 m. (išseivijoje – centras buvo Romoje) ir nuo 1990 m., kai LKMA buvo atkurta Lietuvoje, o 1992 m. ir jos Centro valdyba perkelta į Tėvynę.

Katalikų akademijos įkūrimas Lietuvoje (1922 m. rugpjūčio 12 d. Kauno miesto ir apskrities įstaigose patvirtinti ir įregistruoti LKMA įstatai, o spalio 22 d. sušauktas steigiamasis susirinkimas) nebuvo išimtinis atvejis Europoje, kur veikė katalikiški universitetai bei institucijos, organizavusios ir mokslinę veiklą. Tuose universitetuose mokslus baigė ne vienas lietuvis – katalikiškojo intelektualinio sąjūdžio veikėjas, LKMA kūrėjas ir narys, tad gerai žinijo tokių institucijų svarbą tautai bei valstybei.

Akademijos idėjos kėlėjai pirmajame laikotarpyje buvo prof. kun. Pranciškus Būčys MIC ir prel. Aleksandras Dambrauskas – Adomas Jakštas, antrajame – dr. Stasys Antanas Bačkis, trečiajame – tėvai jėzuitai: prof. Antanas Liuima ir dr. Jonas Boruta.

Katalikų akademija, įsikūrusi ir dirbusi visuomeniniais pagrindais, ilgą laiką buvo vintelė mokslo žmones jungianti institucija Lietuvoje.

Pirmuoju LKMA istorijos laikotarpiu (1922–1940) Akademija vykdė veiklą pagal įstatuose numatytas kryptis. LKMA mokslinio darbo organizavimas ir populiarinimas vyko pasitelkus organizacinę, šviečiamąją veiklą, o viena svarbiausių mokslinės veiklos išraiškos formų tapo leidybos darbas.

Po 18-os veiklos metų Katalikų akademija, kaip ir visos katalikiškos institucijos bei organizacijos, sovietinės okupacinės valdžios 1940 m. rugpjūčio 10 d. buvo uždaryta. Jos turtas ir lėšos su visomis teisėmis bei prievolėmis buvo perduoti Švietimo ministerijai.

LKMA nebeatgaivino savo veiklos ir vokiečių okupacijos metais. Akademijos atkūrimo poreikis kilo išėivijoje.

Išėivijoje jau nuo XIX a. pabaigos kūrėsi įvairios draugijos bei organizacijos, būrusios lietuvius šviečiamajai, mokslinei veiklai. Jos parėngė dirvą jungtis mokslo žmonėms į Katalikų akademiją bei jos organizuojamus skyrius.

LKMA atkurta 1956 m. išėivijoje – Romoje: spalio 9 d. Italijos policijoje buvo įregristruoti į italų kalbą išversti ir esamoms sąlygoms pritaikyti LKMA įstatai, kurie 1962 m. birželio 7 d. visuotiniame korespondenciniame narių susirinkime buvo pataisyti ir perredaguoti. Pabrėžtina, kad 1957 m. rugsėjo 15 d. prel. dr. Vytautas Balčiūnas (1910 11 21 – 2003 06 07) Centro valdybai svarstyti įteikė LKMA veiklos programą, tapusią Akademijos gyvastingumo programa. Jos pavadinimas – „Dabartinės Lietuvių katalikų mokslo akademijos veiklos metmenys tremties uždavinių šviesoje ir tolesni jos galimūmai bendros užsienio Lietuvių katalikų veiklos rėmuose“. Mūsų nagrinėjamai temai itin svarbus šioje progromoje nagrinėtas vienas iš 4 pagrindinių išėivijos uždavinių – paruošti kiek galima daugiau vertingų spaudinių ir rankraščių.

Atkurtoji LKMA tęsė jau Lietuvoje pradėtą veiklą: telkė lietuvius mokslininkus ir organizavo suvažiavimus (laikantis prieškario tradicijos suvažiavimus siekta organizuoti kas trejus metus), stambesniuose lietuvių telkiniuose, kaip minėta, kūrė LKMA skyrius (Amerikoje ir Europoje jų buvo įkurta dvylika). 1965 m. birželio 14 d. Romoje įsteigtas LKMA Istorijos ir religinės kultūros lietuvių institutas (nuo 1974 m. perėmęs Vytauto Balčiūno knygų serijos „Krikščionis gyvenime“ (JAV) leidybą⁵), svarbi ir trumpai (1962–1964 m.) veikusio Dokumentinės medžiagos apie Lietuvos religinę padėtį centro (archyvo) darbuotė. 1973 m. LKMA pasipildė dar viena institucija – prel. Pranciškus Juras perdavė Akademijai savo sukauptą itin vertingą Amerikos lietuvių kultūros archyvą – ALKA⁶. Galvota ir apie Pasaulio lietuvių mokslo draugijos įsteigimą. Ši mintis buvo iškelta 1969 m. lapkričio 26–30 d. Čikagoje, lietuvių mokslininkų suvažiavime, pavadintame Mokslo ir kūrybos simpoziumu⁷.

Išėivijoje itin suaktyvėjo LKMA leidyba – išleistos 52 pavadinimų knygos. Tęstiniai leidiniai, remiantis 1992 m. atliktu tyrimu, kuris buvo publikuotas kaip „Lietuvių katalikų mokslo akademija“, buvo suskirstyti į šešias serijas⁸, vėlesni tyrimai leido išskirti septynias (žr. 1 schemą). Tai:

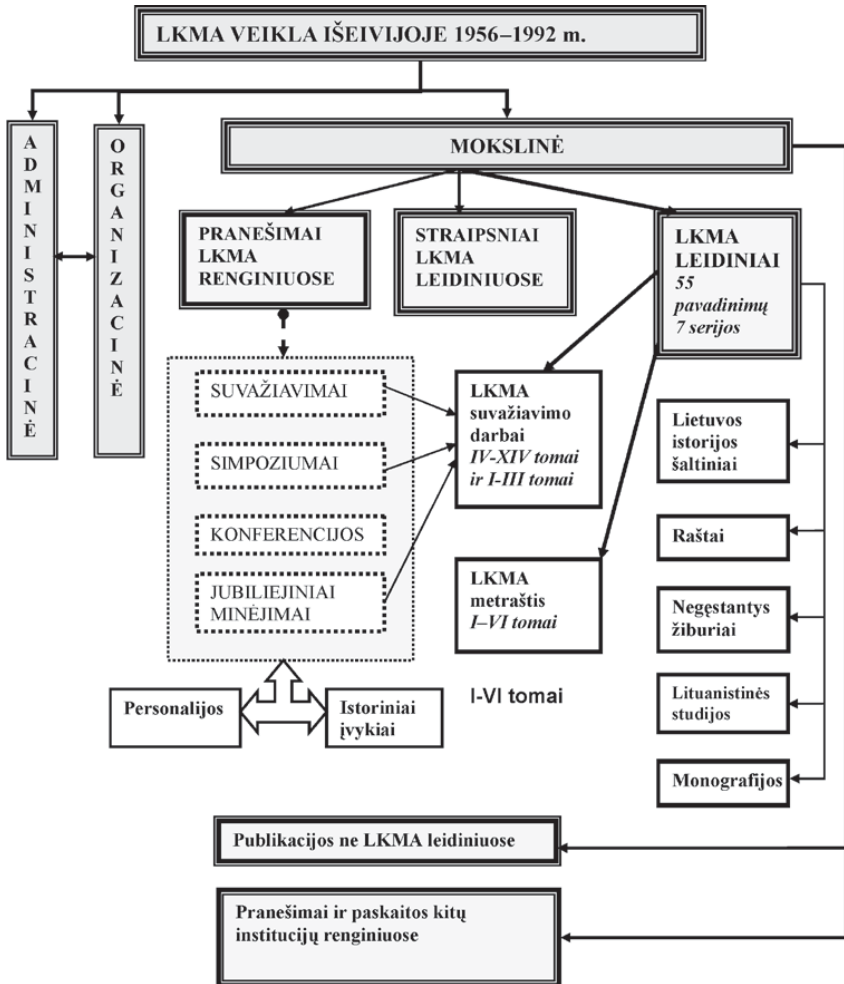
- LKMA suvažiavimo darbai;
- LKMA metraščiai;
- Lietuvos istorijos šaltiniai;
- Negęstantys žiburiai;
- Literatūros studijos;
- Žymių LKMA narių mokslininkų raštai;
- Pavienių autorių knygos.

Pabrėžtina, kad išėivijoje LKMA leidiniai pradėti saugoti žymiausiose pasaulio bibliotekose. Tai liudija Katalikų akademijos narių aukštą mokslo lygį.

Išėivijoje Akademija plėtė veiklą, gausėjo jos narių, organizacija augo geografiniu požiūriu, užsiėmė įvairia moksline veikla. LKMA ieškojo ir sugėbėjo rasti mecenatų, todėl

galėjo atlikti milžinišką darbą: suorganizuoti 11 suvažiavimų, išleisti *Suvažiavimo darbus* bei kitus leidinius, įsteigti 12 LKMA skyrių, sukurti prie Akademijos ilgesnį ar trumpesnį laiką veikusius padalinius, įkurti fondą LKMA knygų leidybai (J. Prunskis).

Atkurtoji LKMA užsiėmė leidybine veikla ir taip tęsė jau Lietuvoje pradėtas formuoti tradicijas, prisidėjo prie lietuviškų išsivijios leidinių, sukonzentravo mokslinį požiūrį, praplėtė tyrinėjamų temų kryptis.

1 schema. Lietuvių katalikų mokslo akademijos mokslinė veikla išsivijoje

II. LKMA leidybinės veiklos svarba lietuvių mokslinės minties raidai

1. *Suvažiavimo darbai* – LKMA suvažiavimų mokslinė išraiška

Suvažiavimuose, be mokslinių pranešimų, buvo organizuojamos mokslinių ir meninių darbų parodos, koncertai, pagerbiami iškilūs lietuvių tautos žmonės, minimi jubiliejai. Mokslinis darbas – pranešimai ir diskusijos – pagal tematiką vyko atitinkamose sekcijose.

Paskaitos, kalbos ir įvairūs pasisakymai, kuriuose apžvelgiamas laikotarpis tarp suvažiavimų, išspausdinti kiekvieno suvažiavimo leidinyje – *LKMA suvažiavimo darbai* (žr. 2 schemą). Leidinio pradžioje pateikiamas redaktoriaus įvadinis žodis (prakalba), apibūdinantis tomą ar suvažiavimą, aiškinantis pavėluoto išleidimo priežastis. Leidinio pabaigoje – suvažiavimo darbų eiga (aprašytas darbas sekcijose, kultūrinė programa ir kt.) ir asmenvardžių bei vietovardžių rodyklės. Tad *Suvažiavimo darbai* atspindi Akademijos veiklą ir laikytini spausdintu šaltiniu LKMA istorijai tirti.

Išėjimoje buvo išleisti vienuolikos (IV–XIV) suvažiavimų darbai ir fotografuoti būdu pakartotinai 1972–1973 m. išleista tarpukario Lietuvoje spausdinta visų trijų LKMA suvažiavimų medžiaga (bendras puslapių skaičius 1522 (I t. 534 p.; II t. 474 p. ir III t. 514 p.).

Vienuolikoje *LKMA suvažiavimo darbų* tomų išspausdinti 209 moksliniai straipsniai, parengti pagal skaitytus pranešimus. Iš jų tik 12 moterų darbų (iš viso 131 autoriaus straipsnis).

Kai kurie Akademijos nariai, aktyviai dalyvaudami LKMA veikloje, *Suvažiavimo darbai* parengė ne po vieną straipsnį. Daugiausia prof. kun. A. Liuimos straipsnių – net šeši. Kun. Stepono Matulio išspausdinti 4 straipsniai apie asmenybes (nekrologai), straipsniai „Lietuvos Didžiojo kunigaikščio Algirdo laikysena krikščionybės atžvilgiu“, „Lietuva ir Apaštalų Sostas 1795–1950“. Keturi prof. kun. Antano Rubšio straipsniai: „Archeologija ir Šv. Rašto istoriškumas“, „Istorinis Jėzus ir tikėjimo Kristus“, „Mįslinga paslaptis: žmogaus kūrimas Pradžios knygoje“ ir „Naujasis Testamentas ir mitas“.

Pastebėtina, apie tai ne sykį pratarmėje užsimena ir redaktorius prof. kun. Antanas Liuima SJ, kad ne visi prelegentai pristatė darbus. Redaktorius nurodo keletą priežasčių: vieni jų laiku nepateikė dėl pablogėjusios sveikatos, kiti – dėl darbų gausos, tretieji išspausdino pranešimus kituose leidiniuose.

Suvažiavimo darbuose, remiantis katalikiškąja pasaulėžiūra, spausdinami įvairiausių mokslo sričių tyrinėjimai: teologijos, katalikiškosios filosofijos, chemijos, biologijos, medicinos, medicinos etikos, psichologijos, pedagogikos, sociologijos, matematikos, pramonės, naujausių technologijų, archeologijos, etnologijos, architektūros, menotyros, kalbotyros – lietuvių kalbos, literatūros ir poezijos.

Itin daug straipsnių skirta istorijai – tai ne tik Lietuvos istorija, Lietuvos ir Apaštalų Sosto santykių analizė (Zenonas Ivinskis; Steponas Matulis), istorijos šaltinių tyrimas (Zenonas Ivinskis), bet ir įvairių mokslų istorija: medicinos (Juozas Meškauskas), architektūros (Antanas Tamošaitis, Edmundas Arbas-Arbačiauskas, Alfredas Kulpa-Kulpavičius, Jurgis Gimbutas), vienuolių (Viktoras Gidžiūnas, Kazimieras Matulaitis). Būtina paminėti

LKMA SUVAŽIAVIMO DARBAI (1956–1990)		
SUVAŽIAVIMAS, VIETA, DATA	SEKCIJŲ SKAIČIUS	PUBLIKACIJOS (leidinys, vieta, metai, puslapiai)
IV – Roma 1957 10 02–04	5	LKMA suvažiavimo darbai. Roma. 1961. T. IV (V – 321 p.)
V – Čikaga 1961 09 01–03	9	LKMA suvažiavimo darbai. Roma. 1964. T. V (XVI – 647 p.)
VI – Niujorkas 1964 09 05–07	9	LKMA suvažiavimo darbai. Roma. 1969. T. VI (XVI – 496 p.)
VII – Huttenfeldas 1967 08 23–27	4	LKMA suvažiavimo darbai. Roma. 1972. T. VII (XV – 427 p.)
VIII – Torontas 1970 09 01–06	7	LKMA suvažiavimo darbai. Roma. 1974. T. VIII (XVI – 595 p.)
IX – Bostonas 1973 08 31–09 02	7	LKMA suvažiavimo darbai. Roma. 1982. T. IX (XV – 454 p.)
X – Southfieldas 1976 11 24–28	7	LKMA suvažiavimo darbai. Roma. 1984. T. X (XVI – 390 p.)
XI – Čikaga 1979 08 31–09 03	7	LKMA suvažiavimo darbai. Roma. 1987. T. XI (XVIII – 364 p.)
XII – St. Petersburg Beach 1982 11 24–28	12	LKMA suvažiavimo darbai. Roma. 1987. T. XII (XIV – 402 p.)
XIII – Los Angeles 1985 12 26–29	11	LKMA suvažiavimo darbai. Roma–Kaunas. 1990. T. XIII (XVI – 609 p.)
XIV – Roma 1988 10 03–06	10	LKMA suvažiavimo darbai. Vilnius. 1993. T. XIV (XVII – 320 p.)

2 schema. Lietuvių katalikų mokslo akademijos suvažiavimai išėivijoje, darbų publikacijos

spaudos istorijai skirtus straipsnius: „Aidų“ žurnalo 40-metį apžvelgė Leonardas Andriejus OP, Benediktas Mačiuka pristatė okupuotoje Lietuvoje išleistus istorinius leidinius, o Jonas Sakas XII suvažiavime kalbėjo apie „Vyriausybės žinias“ ir jų perspausdinimo poreikį. Katalikų akademijos istorijai tirti itin svarbūs trys jai skirti straipsniai: „Lietuvių katalikų mokslo akademija. Bendras žvilgsnis į praeitą kelią“ (Stasys Yla); „Akademija tautos kryžkelėse. LKM Akademijos 50 metų sukakties minėjimas“ (Juožas Brazaitis); „LKM Akademijos 60 metų sukakties minėjimas“ (Stasys Bačkis).

Katalikų akademijos istorijai svarbūs straipsniai, skirti LKMA asmenybėms. Vieni šio pobūdžio straipsniai – tai ilgesni ar trumpesni nekrologai, kiti – moksliniai tyrimai. Išeivijoje leistuose *LKMA suvažiavimo darbuose* rašyta apie Martyną Počiabutą (jam straipsnį skyrė Antanas Girnius), Praną Dielininkaitį (Jonas Girnius), Kazimierą Jokantą (Zenonas Ivinskis), Praną Penkauską (Zenonas Ivinskis), Jurgį Radvilą (Paulius Jatulis), Antaną Salį (Antanas Klimas), šv. Pranciškų Salezietį (Antanas Liuima), Justiną Staugaitį (Pranas Manelis), Pranciškų Karevičių (jam skirti Kazimiero Matulaičio ir Stepono Matulio straipsniai), Mečislovą Reinį (Steponas Matulis), Juožą Brazaitį (Juožas Girnius), Stasį Šalkauskį (Juožas Girnius ir Juozas Eretas), Praną Dovydaitį (Juožas Eretas), Mikalojų Konstantiną Čiurlionį (Stasio Goštauto ir Stasio Ylos straipsniai), Praną Domšaitį (Telesforas Valius), Juožą Vailokaitį (Jonas Sakas) ir kt.

Svarbūs Bažnyčios istorijai skirti straipsniai; sprendžiantys mokslo ir tikėjimo problemas; atskleidžiantys tikinčio žmogaus poziciją (tai malda, atsakomybė, santykis su žmonėmis, Dievu). Tokie būtų straipsniai: „Katalikų Bažnyčios doktrina apie tautų apsisprendimo teisę (S. Bačkis); „Modernusis žmogus ir tikėjimas į Dievą“ (A. Baltinis); „Pasauliečių dalyvavimas Bažnyčios misijoje“ (Vincentas Brizgys); „Dievo ir žmogaus sąveika Apreiškime“ (P. Celiešius); „Konkrečios gyvenimo tikrovės teologija“ (V. M. Cukuras); „Katalikybė ir mokslas“ (J. Eretas); „Krikščionis ir kultūra. Mūsų vieta šių dienų minčių ir kūrybos pasaulyje“ (J. Eretas); „Krikščionis tarp kolektyvizmo ir individualizmo“ (P. Gaida-Gaidamavičius); „Istorinė krikščionių atsakomybė. Krikščioniškoji atsakomybė laiko tėkmėje“ (Juožas Girnius); „Kelios mintys apie maldos galimybes šiuolaikinio nihilizmo akivaizdoje“ (V. Jūraitis); „Gyvosios dvasios uždaviniai materializmo akivaizdoje“ (A. Liuima); „Teologinė mistinio Kristaus kūno sąvoka“ (A. Liuima); „Religija ir tautos dialektika“ (Antanas Maceina); „Religiniai svyravimai šešioliktojo šimtmečio Lietuvoje“ (A. Musteikis); „Žmogaus uždaviniai mokslo šviesoje“ (J. Pikūnas); „Lietuvos krikšto aplinkybės“ (P. Rabikauskas).

Pateiktos temos liudija LKMA narių tiriamų mokslinių sričių įvairovę, jų svarbą ir dabarties mokslui, daugelis nepraradusios savo aktualumo ir šiandien. Tai tarpukario Lietuvoje pradėtų mokslinių tyrimų tąsa.

Teigtina, kad *LKMA suvažiavimo darbų* tomuose išspausdintą medžiagą tarsi praplėte ir papildė kitas Akademijos leidinys – LKMA metraštis.

2. LKMA metraščiai

Išeivijoje pavyko įgyvendinti dar Lietuvoje sumanytą LKMA metraščio leidybą. Romoje buvo išleisti šeši tomai (1965, 1966, 1967, 1968, 1970 ir 1984 metais). Metraščių leidybą sulėtino lėšų trūkumas ir kai kurių autorių knygų leidimas.

Šešiuose LKMA metraščio tomuose išspausdinti 37 straipsniai (be nekrologų – jų 22) – 19 jų parašyti istorine tematika. Paminėtinas plačios apimties straipsnis, skirtas Urugvajaus lietuvių istorijai (Petras Daugintis SJ). Kai kurie didelės apimties straipsniai spausdinti net keliuose leidinio tomuose. Tai Aleksandro Ružancovo-Ružanec „Lietuvių išeivių katalikų religinė knyga“ (I ir II t.); Jono Reitelaičio „Kalvarija“ (III ir IV t.), Pauliaus Rabikausko „Medžiaga senojo Vilniaus universiteto istorijai“ (III–VI t.). Keturi straipsniai skirti vienuolių istorijai: „Bandymas įvesti Nekaltai Pradėtosios Ordiną Lietuvos–Lenkijos valstybėje“ (Juozas Vaišnora MIC); „Augustinijonai Lietuvoje“ (Viktoras Gidžiūnas OFM); „Vienuolijos Lietuvoje XIII–XX amžiuje“ (Viktoras Gidžiūnas OFM); „Šv. Benedikto regulos vienuoliai Lietuvoje“ (Viktoras Gidžiūnas OFM).

Paminėtini asmenybės skirti straipsniai „Pirmasis Lietuvos karalius Mindaugas ir jo palikimas“ (Z. Ivinskis); „Petras Kriaučiūnas lietuvių tautinio atgimimo pradininkas Sūduvoje“ (Juozas Vaišnora MIC); „Rytų filosofijos pradininkai: Skovoroda, Čadajevs ir Kirejevskis“ (Juozas L. Navickas); „Prelatas Mykolas Krupavičius“ (Petras Maldeikis). Be jau pristatytų dviejų serijų, „įžymiausias įnašas į tarptautinį mokslą bei kultūrą“, pasak žymaus istoriko Juozo Jakšto (1900–1989), tai istorijos šaltinių leidyba⁹.

3. Istorijos šaltiniai

Labai svarbus Lietuvos istorijai yra šaltinių „Fontes Historiae Lituaniae“ leidimas. Iki 1989 m. išleisti 4 tomai: „Relationes status Dioecesium in Magno Ducatu Lituaniae“ (Lietuvos vyskupų pranešimai (reliacijos) Šventajam Sostui; 2 tomai) ir „Codex Mednicensis seu Samogitiae Diocesis“ (2 tomai).

Pirmuosius du tomus (1971, 1978 m.) spaudai parengė ir redagavo prof. kun. Paulius Rabikauskas SJ (1920 08 16 – 1998 03 07). Kitus du (1984 m.) – dr. prel. Paulius Jatulis. Prie šaltinių priskirtinas ir P. Rabikausko parengtas ir 1979 m. išleistas „The Foundation of the University of Vilnius (1579), Royal and Papal Grants“.

Pirmajam tomui prof. P. Rabikauskas parašė 50 puslapių įvadą, kuriame mokslininkas apibūdina Lietuvos vyskupų vizitacijų *ad limina* bendrą istorinę raidą, nurodo, iš kur imami leidžiamieji tekstai, koku metodu jie tvarkomi. Pateikiama įvairiuose kituose kraštuose išleistų reliacijų bibliografija. Glaustai apibūdinama kiekviena vyskupija, yra vyskupų sąrašai. Pateikiami ir iš Romos atėję atsakymai į reliacijas bei kiti su jomis susiję raštai¹⁰.

LKMA rašte pabrėžiama, kad Lietuvos istorijos šaltinių I tomas – Lietuvos vyskupų reliacijos Apaštalaž Sostui – yra labai svarbus ir pirmas iš tokių mokslinių išeivijos veikalų¹¹.

1972 m. sausio 5 d. LKMA Istorijos mokslų sekcijos nariai prof. P. Rabikauskas SJ, dr. prel. P. Jatulis, dr. kun. J. Vaišnora MIC, kun. R. Krasauskas buvo priimti popiežiaus Pauliaus VI. Šventajam Tėvui jie įteikė 1971 m. išspausdinto veikalo „Relationes status Dioecesium in Magno Ducatu Lituaniae“ I tomą.

Publikacija sulaukė Europos istorikų – prancūzų, vokiečių, ispanų, italų, vengrų ir lenkų – recenzijų ir palankių vertinimų. Istorikai laikė šią P. Rabikausko SJ publikaciją pavyzdine kitiems kraštams tekstų parinkimo, publikavimo metodo ir tekstų perrašymo požiūriu¹².

Lietuvos istorijai svarbi serija – monografijos apie nusipelnusias asmenybes.

4. Negestantys žiburiai

Serija pradėta leisti dar Lietuvoje. 1930 m. pasirodė Aleksandro Dambrausko – Adomo Jakšto parengtas biografijų leidinys „Užgesę žiburiai“, kuriame apžvelgiami 38 asmenys (22 lietuviai ir 14 kitų tautybių asmenų). Šis leidinys – LKMA dėmesys kitų tautų mokslininkams. Išeivijoje, tęsdamas žymioms asmenybėms skirtas studijas, LKMA pirmininkas prof. A. Liuima siūlė keisti serijos pavadinimą: asmenybės, kurios yra sektingas pavyzdys, negali būti užgesusiais žiburiais, jie mums šviečia ir po mirties – tai negestantys žiburiai. Išeivijoje išleistas šešios monografijos: „Kun. Antanas Staniukynas“ (Antanas Kučas, 1965 m.); „Kazys Pakštas. Tautinio Šauklio odisėja“ (Juozas Eretas, 1970 m.); „Vyskupo Vincento Borisevičiaus gyvenimas ir darbai“ (Andrius Baltinis, 1975 m.); „Valančiaus šviesa už marių. Pranciškaus Juro ir jo bendrininkų gyvenimas bei veikla“ (Juozas Eretas, 1980 m.); „Nemarus mirtingasis. Arkivyskupas Teofilius Matulionis. Ganytojas, kalinys, kankinys ir laimėtojas“ (Pranas Gaida, 1981 m.) ir „Jurgis Ambraziejus Pabrėža (1771–1849)“ (Viktoras Gidžiūnas, 1994 m.). Pastaroji monografija buvo parengta Romoje, tačiau išleista jau Vilniuje, todėl įrašyta dviguba leidimo vieta: Roma–Vilnius.

5. Kiti LKMA leidiniai

Išeivijoje LKMA pastangomis išleisti serijiniai įvairių autorių – kalbininko prof. Antano Salio (1979, 1983, 1985, 1992 m.), istorikų prof. Zenono Ivinskio (1978, 1986, 1987 ir 1989 m.) ir Konstantino Avizonio (1975, 1978, 1982 ir 1994 m.), filosofo ir pedagogo prof. Stasio Šalkauskio (1986, 1991 m.) – rinktiniai raštai, literatūros studijos bei įvairių pavienių mokslininkų tyrinėjimai.

LKMA narių rinktinių raštų išleidimas liudija ne tik jų darbų išėivijoje svarbą, bet ir Akademijos pagarbą savo mokslininkams.

Pirmasis stambus LKMA leidinys išėivijoje – dr. kun. Juozo Vaišnoros MIC knyga „Marijos garbinimas Lietuvoje“ (išleista 1958 m. prel. P. Juro lėšomis).

Literatūros studijų serijai priklausytų Igno Skrupskelio monografija „Lietuviai XVIII amžiaus vokiečių literatūroje“ (1967 m.); Jono Girnias – „Veidai ir problemos lietuvių literatūroje“ (du tomai – 1973 ir 1977 m.) bei „Grožis ir menas. Estetikos pagrindai“ (1982 m.); Juozo Ereto – „Išėivijos klausimais“ (1974 m.); Antano Maceinos – „Filosofijos kilmė ir prasmė“ (1978 m.); Vlodo Kulboko – „Lietuvių literatūrinė kritika tremtyje“ (1982 m.); Juozo Leono Navicko – „Vertybės ir dorovė: moralinės filosofijos pagrindai“ (1988 m.). Monografijų pavadinimai liudija nagrinėtų temų svarbą ir globalumą.

Tarpukario Lietuvoje LKMA su kitomis institucijomis nusprendė leisti enciklopediją¹³. Dėl techninių kliūčių pirmasis sąsiuvinis pasirodė tik 1931 m. spalio 1 d., vėliau, įtraukus naujų narių, sąsiuvinis buvo leidžiamas kas mėnesį. Pirmasis dvylikos sąsiuvinių tomas pasirodė 1933 m. Kasmet buvo išleidžiama po vieną tomą, tad 1939 m. pasirodė VII tomas, o vėl pakeitus redaktorių – 1940 bei 1941 m. išleisti VIII ir IX tomai.

Lietuvoje įgyta patirtis panaudota išėivijoje, kur buvo išplėtotas enciklopedijos leidimo darbas. 1953–1966 m. Bostone išleisti 35 „Lietuvių enciklopedijos“ tomai, vėliau pasirodė

papildymai (1969 m. 36 t. ir 1985 m. – 37 t.). Visi 37 tomai apima 20 484 puslapius¹⁴. Pa-brėžtina, kad LKMA nariai buvo aktyvūs „Lietuvių enciklopedijos“ talkininkai, vadovavę atskiriems skyriams ar net tomams.

III. LKMA leidinių rengimas ir mecenatai

Atlikti LKMA iševijoje leistų darbų tyrimai leidžia teigti, kad minėti leidiniai pasirodė prof. kun. A. Liuimos SJ iniciatyva. Visų šių ir daugelio kitų nepaminėtų, mažai matomų, bet itin reikšmingų darbų veiklai vadovavo, ją skatino savo nepailstamo darbo iki mirties pavyzdžiu šviesios atminties profesorius, apdovanotas Lietuvos didžiojo kunigaikščio Gedimino 3-iojo laipsnio ordinu, Utenos miesto garbės pilietis, LKMA akademikas ir garbės pirmininkas, kunigas jėzuitas Antanas Liuima (1910–2000)¹⁵. Nuo 1959 m. iki 1992 m. LKMA pirmininkas (vėliau – garbės pirmininkas), prof. A. Liuima SJ iševijoje rūpinosi LKMA leidybine veikla. Visus leidinius, išskyrus istorijos šaltinius, jis redagavo, taisė korektūras, leidybai ieškojo mecenatų, tačiau svarbiausia buvo sutelkti autorius – šiuo tikslu jis būsimam LKMA leidinio autoriui parašęs ne vieną laišką. Be to, rūpinosi, kad išspausdinti tomai pasiektų įvairiose valstybėse gyvenančius LKMA narius.

Redaktoriaus darbas, toks sunkus, reikalaujantis pasiaukojimo, buvo būtinas, nes „Akademijos veikla nėra visuomeninė, bet mokslinė: juo daugiau ji savo darbais (studijomis, tyrinėjimais) reikšis ant popieriaus, išleis knygų, juo geriau ji atliks savo uždavinį“ – yra kalbėjęs A. Liuima¹⁶.

Šie mokslo leidiniai išleisti tik mecenatų dėka. Tai prof. Kazys Alminas, prel. Pranciškus Juras, prel. Juozapas Karalius, dr. Juozas Kazickas, prel. Liudas Mendelis, Elena Mickeliūnienė, prel. dr. Juozas Prunskis, kun. Vincentas Puidokas, Antanas Rudis, Vacys ir Stasė Urbonai, prel. dr. Ignas Urbonas, prel. Ignas Valančiūnas, Juozas Vembrė ir kiti. Mecenatai, finansavę kurio nors suvažiavimo darbų tomo leidimą, pagerbti atitinkamais įrašais su nuotraukomis. Ypač nusipelnusiems mecenatams suteikti Lietuvių katalikų mokslo akademijos garbės nario vardai: prel. P. Jurui (1959 m.), prel. J. Karaliui (1961 m.), A. Rudžiui (1961 m.) ir kt.

1967 m. (LKMA VII suvažiavime) LKMA pirmininkas, prof. kun. Antanas Liuima pasakė žodžius, nepraradusius aktualumo ir šiandien: „Mes gyvename iš praeities palikimo. Kiekvienas iš mūsų atsako ne tik už save, bet ir už ateitį, už būsimas kartas. Niekas negali nuo šios atsakomybės atsipalaiduoti. Mes formuojame (arba neformuojame) ir lemiamo (arba paliekame abejingume) ateitį ne vienai dienai, bet šios krizės ir epochų pasikeitimo metu ilgiems dešimtmečiams, o gal net ir šimtmečiams. Mūsų atsakomybė yra didelė – prieš artimą, prieš būsimas kartas, prieš savo tautą, prieš Kūrėją. Jei jau kiekvienas iš mūsų pavieniui, tai juo labiau Akademijos nariai, pati Akademia yra už tai atsakinga.“¹⁷

„A. Liuima – ne tik žmonių, raštų ir pinigų organizatorius. Jis ir idėjų organizatorius, – kalbėjo Juozas Brazaitis IX suvažiavime, – jis gyvena kita didžia paguoda: padarysiu visa, kas yra mano galioje... padarysiu tautai, iševijai, žmogui.“¹⁸

Iševijoje per 34 veiklos metus Akademia sugebėjo suburti mokslininkus katalikus. Ji sudarė palankias sąlygas rengti bei ugdyti gabius jaunus mokslininkus. Aktualiaisi

periodinės spaudos straipsniais, svariais mokslo darbais Lietuvos katalikų mokslo akademija daug nusipelnė tautos mokslui, jos krikščioniškajai kultūrai. Katalikų akademija išėivijoje užėmė tvirtas pozicijas mokslinio darbo baruose, kurios viena išraiškų – leidybinė veikla.

Išvados

1. Lietuvos katalikų mokslo akademija – viena svarbiausių institucijų išėivijoje, ji vienijo lietuvius katalikus mokslininkus.

2. Romoje atkurtoji LKMA tęsė Lietuvoje pradėtus darbus.

3. Viena svarbiausių LKMA veiklos krypčių – mokslinė veikla.

4. Pagrindiniai mokslinių darbų skelbėjai – Katalikų akademijos suvažiavimai.

5. Svarbi LKMA mokslinės veiklos kryptis – leidybinė veikla:

LKMA suvažiavimo darbai;

LKMA metraščiai;

Istorijos šaltiniai;

Negęstantys žiburiai;

Literatūros studijos;

LKMA narių mokslininkų rinktiniai raštai;

Pavienujų autorių knygos.

6. LKMA leidinių išėivijoje autorių telkėjas, redaktorius (išskyrus istorijos šaltinius), korektorius, mecenatų ieškotojas – prof. kun. Antanas Liuma SJ.

7. Išėivijoje leisti LKMA leidiniai saugoti žymiausiose pasaulio bibliotekose.

Išėivijoje atkurta Lietuvos katalikų mokslo akademija užsiėmė moksline ir kultūrine veikla, parodė, kad lietuvių tautos kūrybinės galios, nors ir tremtyje, tačiau nevaržomos gali visa jėga išsiskleisti ir duoti puikių vaisių. Veržli Akademijos leidybinė veikla rodo, kokios svarbios yra dvasinės vertybės, primenančios, kad žmonės ir tautos lieka amžiams gyvuoti ir spinduliuoti, nes dvasiniai lobiai nenyksta. Tad Lietuvos katalikų mokslo akademijos veikla laukia naujų tyrinėjimų ir jų mokslinio pristatymo.

NUORODOS

- ¹ Yla S. Lietuvos katalikų mokslo akademija. Bendras žvilgsnis į praeitą kelią // Lietuvos katalikų mokslo akademijos suvažiavimo darbai. Roma. 1964. T. 5. P. 3–28; Brazaitis J. Akademija tautos kryžkelėse. LKM Akademijos 50 metų sukakties minėjimas // Lietuvos katalikų mokslo akademijos suvažiavimo darbai. Roma. 1982. T. 9. P. 3–17; Bačkis S. LKM Akademijos 60 metų sukakties minėjimas // Lietuvos katalikų mokslo akademijos suvažiavimo darbai. Roma. 1987. T. 12. P. 15–30; Jakštas A. Lietuvos Katalikų Mokslo Akademija // Draugija. 1923. T. 1 (nauja serija). Sausis–Vasaris. Nr. 1–2. P. 36–37; Krasauskas R. Lietuvos katalikų mokslo akademijos veikimo ir darbų apžvalga (1954–1965) // Lietuvos katalikų mokslo akademijos metraštis. Roma. 1965. T. 1. P. 329–342; Liuma A. Lietuvos katalikų mokslo akademijos ištakos ir jos veiklos apžvalga // Lietuvos katalikų mokslo akademijos suvažiavimo darbai. Vilnius. 1995. T. 15. P. 27–41; Vasiliauskienė A. Lietuvos katalikų mokslo akademija. Vilnius. 1992; Vasiliauskienė A. Lietuvos katalikų mokslo akademijos žinynas. Alytus. 1997; Vasiliauskienė A. LKMA genezės aspektai // Lietuvos katalikų mokslo akademijos metraštis. 2003. T. 22. P. 81–126; Vasiliauskienė A. Lietuvos katalikų mokslo akademija išėivijoje //

- Lietuva ir pasaulis: bendradarbiavimas ir konfliktas / sudarytojos: dr. Nelė Asadauskienė ir Audronė Janužytė. Vilnius. 2001. P. 240–255; *Vasiliauskienė A.* LKMA istorikų sekcija iševijoję: atsakomybė tėvynei. Straipsnių rinkinys / sudarytojai: dr. Nelė Asadauskienė, dr. Edvardas Krikščionas, dr. Aivas Ragauskas. Vilnius. 2002. P. 123–150.
- ² Lietuvių katalikų mokslo akademijos darbų bibliografija (1922–2001) / parengė dr. Elena Neniškytė. Vilnius: Lietuvių katalikų mokslo akademija. 2002.
- ³ *Baltinis A.* Vyskupo Vincento Borisevičiaus gyvenimas ir darbai. Roma. 1975; *Eretas J.* Dvi generacijos mūsų krikščioniškosios kultūros tarnyboje. Nuo „Tėvynės sargo“ įsteigimo (1896) iki „Naujosios Romuvos“ įkūrimo (1931) // Lietuvių katalikų mokslo akademijos suvažiavimo darbai. Roma. 1972. T. 7. P. 11; *Eretas J.* Kazys Pakštas. Tautinio šauklio odisėja (1893–1960). Roma. 1970. P. 158–159; *Eretas J.* Stasys Šalkauskis. Brooklyn. 1960. P. 73–78; *Eretas J.* Šalkauskis idėjų keliais // Lietuvių katalikų mokslo akademijos suvažiavimo darbai. Roma. 1961. T. 4. P. 175–209; *Girnius J.* Kolektyvinis veikalas apie Eretą // Aidai. 1973. Nr. 5. P. 235–236; *Girnius J.* Pranas Dovydaitis. Chicago. 1975; *Maldeikis P.* Mykolas Krupavičius. Čikaga. 1975. P. 62; *Vasiliauskienė A.* Arkivyskupo Mečislovo Reinio bendramintis // Filosofijos daktaras kunigas Juozapas Čepėnas / sudarytoja A. Vasiliauskienė. Vilnius. 2001. P. 46–73; *Vasiliauskienė A.* Arkivyskupo Mečislovo Reinio pozicija bolševizmo ir tikėjimo klausimais (spauda ir dokumentika) // LAMMD. Istorija. 1999. T. 39. P. 29–40; 92; *Vasiliauskienė A.* Edvardo Turausko gyvenimo ir veiklos epizodai // Mokslo darbai. Lietuvos istorijos studijos. 1999. Nr. 7. P. 38–56; *Vasiliauskienė A.* Gyvenimas Dievui ir Lietuvai. Utena. 1997. P. 288; *Vasiliauskienė A.* Juozas Eretas (Joseph Ehret) Lietuvoje 1919–1941 // Logos. 2000. Nr. 22. Liepa–Rugsėjis. P. 137–155; Nr. 23. Spalis–Gruodis. P. 148–165; *Vasiliauskienė A.* Kai akademikas kunigas Antanas Liuima SJ prabyla... Vilnius. 1995. I d.; II d.; *Vasiliauskienė A.* Mečislovas Reinys – Lietuvos katalikų universiteto kūrėjas // Lietuvių katalikų mokslo akademijos suvažiavimo darbai. Vilnius. 1996. T. 16. P. 199–224; *Vasiliauskienė A.* Netroškęs būti tautos patriarchu // Lietuvių katalikų mokslo akademijos metraštis. Vilnius. 1994. T. 8. P. 250; *Vasiliauskienė A.* Profesorius Adolfas Damušis – kovotojas už Lietuvos laisvę // LAMMD. Istorija. 1998. T. 37. P. 40–54; 92.
- ⁴ *Васіляўскенэ А.* Литовська католицька наукова академія: видавнична діяльність (1922–1940) // Вісник Львівського університету. Серія книгознавство, бібліотекознавство та інформаційні технології. Випуск 1. Львів: Львівський національний університет імені Івана Франка. 2006. С. 120–132.
- ⁵ 1974 m. lapkričio 5 d. Aplinkraštis Nr. 2 (23) // LKMA archyvas.
- ⁶ 1973 m. lapkričio 5 d. raštas „Visiems L. K. Mokslo akademijos nariams“ // LKMA archyvas.
- ⁷ Pagrindiniai suvažiavime svarstomi klausimai ir uždaviniai buvo: 1. Sudaryti sąlygas mokslinį darbą dirbantiems lietuviams mokslininkams ir profesionalams tarpusavio žinių ir nuomonių pasikeitimui mokslinėje, profesinėje bei kultūrinėje srityje. 2. Supažindinti lietuvių visuomenę su iševijojusių lietuvių mokslininkų bei profesininkų pajėgumu ir mokslininkų bei profesionalų atsiekimais. 3. Visuomenei duoti vertingų ir įdomių paskaitų iš mokslo bei kultūros pasaulio. 4. Pasaulio lietuvių mokslo draugijos steigimo galimybes. Žr. [Autorius *nenurodytas*]. Mokslo ir kūrybos simpoziumas // Technikos žodis. 1969. Nr. 3. P. 27.
- ⁸ *Vasiliauskienė A.* Lietuvių katalikų mokslo akademija. Vilnius: Lietuvių katalikų mokslo akademija. 1992. P. 26–27.
- ⁹ *Jakštas J.* [Lietuviškas įnašas į šiuolaikinę kultūros bendruomenę] // Aidai. 1973. Nr. 9. P. 428.
- ¹⁰ [Autorius *nenurodytas*] Atsiųsta paminėti // Aidai. 1972. Nr. 12. P. 72.
- ¹¹ Visiems L. K. Mokslo Akademijos nariams. 1969 m. gruodžio 24 d. raštas. P. 1 // LKMA archyvas.
- ¹² *Jakštas J.* [Lietuviškas įnašas į šiuolaikinę kultūros bendruomenę] // Aidai. 1973. Nr. 9. P. 427–430.
- ¹³ *Biržiška V.* Įžangos žodis // Lietuviškoji enciklopedija. Kaunas. 1933. T. 1.
- ¹⁴ *Vasiliauskienė A.* Žvilgsnis į Juozą Girnį. Utena. 1995. P. 59–67.
- ¹⁵ *Vasiliauskienė A.* Kai akademikas kunigas Antanas Liuima SJ prabyla... Vilnius. 1995. I d.; II d.
- ¹⁶ Lietuvių katalikų mokslo akademijos suvažiavimo darbai. Roma. 1961. T. IV. P. 292.
- ¹⁷ Lietuvių katalikų mokslo akademijos suvažiavimo darbai. Roma. 1972. T. VII. P. 388.

- ¹⁸ *Brazaitis J.* Akademija tautos kryžkelėse. LKM Akademijos 50 metų sukakties minėjimas // Lietuvių katalikų mokslo akademijos suvažiavimo darbai. Roma. 1982. T. IX. P. 12.

LITERATŪRA IR ŠALTINIAI

- 1974 m. lapkričio 5 d. Aplinkraštis Nr. 2 (23) // LKMA archyvas.
- 1973 m. lapkričio 5 d. raštas „Visiems L. K. Mokslo akademijos nariams“ // LKMA archyvas.
- [*Autorius nenurodytas*] Atsiųsta paminėti // Aidai. 1972. Nr. 12. P. 72.
- [*Autorius nenurodytas*]. Mokslo ir kūrybos simpoziumas // Technikos žodis. 1969. Nr. 3. P. 27.
- Bačkis S.* LKM Akademijos 60 metų sukakties minėjimas // Lietuvių katalikų mokslo akademijos suvažiavimo darbai. Roma, 1987. T. 12. P. 15–30.
- Baltinis A.* Vyskupo Vincento Borisevičiaus gyvenimas ir darbai. Roma. 1975.
- Biržiška V.* Ižangos žodis // Lietuviškoji enciklopedija. Kaunas. 1933. T. 1.
- Brazaitis J.* Akademija tautos kryžkelėse. LKM Akademijos 50 metų sukakties minėjimas // Lietuvių katalikų mokslo akademijos suvažiavimo darbai. Roma. 1982. T. IX. P. 3–17.
- Eretas J.* Dvi generacijos mūsų krikščioniškosios kultūros tarnyboje. Nuo „Tėvynės sargo“ įsteigimo (1896) iki „Naujosios Romuvos“ įkūrimo (1931) // Lietuvių katalikų mokslo akademijos suvažiavimo darbai. Roma. 1972. T. 7. P. 11.
- Eretas J.* Kazys Pakštas. Tautinio šauklio odisėja (1893–1960). Roma. 1970.
- Eretas J.* Stasys Šalkauskis. Brooklyn. 1960.
- Eretas J.* Šalkauskis idėjų kelias // Lietuvių katalikų mokslo akademijos suvažiavimo darbai. Roma. 1961. T. 4. P. 175–209.
- Girnius J.* Kolektyvinis veikalas apie Eretą // Aidai. 1973. Nr. 5. P. 235–236.
- Girnius J.* Pranas Dovydaitis. Chicago. 1975.
- Yla S.* Lietuvių katalikų mokslo akademija. Bendras žvilgsnis į praeitą kelią // Lietuvių katalikų mokslo akademijos suvažiavimo darbai. Roma. 1964. T. 5. P. 3–28.
- Jakštas A.* Lietuvių Katalikų Mokslo Akademija // Draugija. 1923. T. 1 (nauja serija). Sausis–Vasaris. Nr. 1–2. P. 36–37.
- Jakštas A.* [Lietuviškas įnašas į šiuolaikinę kultūros bendruomenę] // Aidai. 1973. Nr. 9. P. 428.
- Krasauskas R.* Lietuvių katalikų mokslo akademijos veikimo ir darbų apžvalga (1954–1965) // Lietuvių katalikų mokslo akademijos metraštis. Roma. 1965. T. 1. P. 329–342.
- Lietuvių katalikų mokslo akademijos darbų bibliografija (1922–2001) / parengė dr. E. Neniškytė. Vilnius. 2002.
- Lietuvių katalikų mokslo akademijos suvažiavimo darbai. Roma. 1961. T. IV; 1964. T. V; 1969. T. VI; 1972. T. VII; 1974. T. VIII; 1982. T. IX; 1984. T. X; 1987. T. XI; 1987. T. XII; 1990. T. XIII; 1993. T. XIV.
- Liuima A.* Lietuvių katalikų mokslo akademijos ištakos ir jos veiklos apžvalga // Lietuvių katalikų mokslo akademijos suvažiavimo darbai. Vilnius: Katalikų akademija. 1995. T. 15. P. 27–41.
- Maldeikis P.* Mykolas Krupavičius. Čikaga. 1975.
- Vasiliauskienė A.* Arkivyskupo Mečislovo Reinio bendramintis // Filosofijos daktaras kunigas Juozapas Čepėnas / sudarytoja A. Vasiliauskienė. Vilnius. 2001. P. 46–73.
- Vasiliauskienė A.* Arkivyskupo Mečislovo Reinio pozicija bolševizmo ir tikėjimo klausimais (spauda ir dokumentika) // LAMMD. Istorija. 1999. T. 39. P. 29–40; 92.
- Vasiliauskienė A.* Edvardo Turausko gyvenimo ir veiklos epizodai // Mokslo darbai. Lietuvos istorijos studijos. 1999. Nr. 7. P. 38–56.
- Vasiliauskienė A.* Gyvenimas Dievui ir Lietuvai. Utena. 1997.
- Vasiliauskienė A.* Juozas Eretas (Joseph Ehret) Lietuvoje 1919–1941 // Logos. 2000. Nr. 22. Liepa–Rugsėjis. P. 137–155; Nr. 23. Spalis–Gruodis. P. 148–165.
- Vasiliauskienė A.* Kai akademikas kunigas Antanas Liuima SJ prabyla... Vilnius. 1995. I d.; II d.

29. *Vasiliauskienė A.* Lietuvių katalikų mokslo akademija. Vilnius. 1992.
30. *Vasiliauskienė A.* Lietuvių katalikų mokslo akademija išeivijoje // Lietuva ir pasaulis: bendradarbiavimas ir konfliktas / sudarytojos: dr. Nelė Asadauskienė ir Audronė Janužytė. Vilnius. 2001.
31. *Vasiliauskienė A.* Lietuvių katalikų mokslo akademijos žinynas. Alytus. 1997.
32. *Vasiliauskienė A.* LKMA genezės aspektai // Lietuvių katalikų mokslo akademijos metraštis. Vilnius: Katalikų akademija. 2003. T. 22. P. 81–126.
33. *Vasiliauskienė A.* LKMA istorikų sekcija išeivijoje: atsakomybė tėvynei. Straipsnių rinkinys / sudarytojai: dr. Nelė Asadauskienė, dr. Edvardas Krikščiūnas, dr. Aivas Ragauskas. Vilnius. 2002. P. 123–150.
34. *Vasiliauskienė A.* Mečislovas Reinys – Lietuvos katalikų universiteto kūrėjas // Lietuvių katalikų mokslo akademijos suvažiavimo darbai. Vilnius: Katalikų akademija. 1996. T. 16. P. 199–224.
35. *Vasiliauskienė A.* Netroškęs būti tautos patriarchu // Lietuvių katalikų mokslo akademijos metraštis. Vilnius: Katalikų akademija. 1994. T. 8. P. 250.
36. *Vasiliauskienė A.* Profesorius Adolfas Damušis – kovotojas už Lietuvos laisvę // LAMMD. Istorija. 1998. T. 37. P. 40–54; 92.
37. *Vasiliauskienė A.* Žvilgsnis į Juozą Girnių. Utena. 1995.
38. Visiems L. K. Mokslo Akademijos nariams. 1969 m. gruodžio 24 d. raštas. P. 1 // LKMA archyvas.
39. *Васіляўскенэ А.* Литовська католицька наукова академія: видавнична діяльність (1922–1940) // Вістник Львівського університету. Серія книгознавство, бібліотекознавство та інформаційні технології. Випуск 1. Львів: Львівський національний університет імені Івана Франка. 2006. С. 120–132.

Gauta: 2009 09 16

Parengta spaudai: 2009 10 09

Aldona VASILIAUSKIENĖ

THE LCAS IN EXILE: PROPAGATION OF RELIGIOUS SCIENCES

S u m m a r y

There are three major periods in the history of the Lithuanian Catholic Academy of Science (LCAS), the leader of the Catholic intellectual movement of Lithuania. They cover its functioning 1) in interwar Lithuania (1922–1940), 2) in exile with its general administration in Rome (1956–1992) and 3) back in Lithuania when the LCAS was reestablished in 1990 and its general administration transferred to the homeland in 1992.

Reestablished in exile in 1956, the Lithuanian Catholic Academy of Science, became one of the most important establishments which unified Lithuanian Catholic scholars and scientists. The Catholic Academy was not the first or the only organization of Lithuanians in exile. After the war, the Catholic intellectuals found there quite a few functioning organizations and, thus, were able to engage their members and institutions in its activities.

During all the 34 years (1956–1990) of its functioning in Rome and some larger Lithuanian communities, the general administration of the reestablished Academy promoted the formation of Academy centers (a total of 12 were formed), organized LCAS conferences (by observing the tradition of three years interval (11 conferences were held) and advanced the publishing enterprise.

After its restoration in exile, the Catholic Academy continued the work which had begun in Lithuania. Research work constituted one of the principle branches of its activities. The conferences held by the Catholic Academy sought to get into contact with people of other nations. The lectures delivered at the conferences became the main expression means of the popularization of achievements in the research area. The conditions for

the popularization of research studies were provided by the publications of the Catholic Academy which gave an impulse to new research studies and produced a new generation of scholars.

Publishing activity was another important direction of research work done by the Catholic Academy. Supported by the sponsors, the Catholic Academy published a number of books in 52 titles. We classified them into serial publications of 7 types: the proceedings of the LCAS conferences; the annals of the LCAS; sources of history; the series called *Inextinguishable Lights*; literary studies; the selected works by the LCAS scholars; books by individual authors.

The paper gives an outline of all the seven serial publications and the monographs.

The Proceedings of the LCAS conferences became a printed source for the investigation of the history of the Academy. The proceedings of the conferences contain research works of different scientific branches based upon Catholic world outlook: theology, Catholic philosophy, chemistry, biology, medicine, medical ethics, psychology, pedagogy, sociology, mathematics, industry, modern technologies, archeology, ethnology, architecture, art criticism, linguistics, the Lithuanian language, literature and poetry.

A multitude of articles deal not only with the history of Lithuania, the relations between Lithuania and the Holy Apostolic See, the sources of history but also analyse the history of other spheres of human activities (such as history of medicine, architecture, the press, religious orders). Three articles devoted to the history of the Catholic Academy are of particular importance "Lietuvių katalikų mokslo akademija. Bendras žvilgsnis į praeitą kelią" (The Lithuanian Catholic Academy of Science. A general glimpse of the passed road; Stasys Yla), "Akademija tautos kryžkelėse. LKM Akademijos 50 metų sukakties minėjimas" (The Academy at the crossroads of the nation. The Commemoration of the 50th anniversary of the LCAS; Juozas Brazaitis); "LKM Akademijos 60 metų sukakties minėjimas" (The Commemoration of the 60th anniversary of the LCAS; Stasys Bačkis).

The articles dedicated to the personalities of the LCAS are also contributory to the history of the Catholic Academy. Some of them are longer or shorter obituaries, the others present academic investigations.

The articles addressing the solution of problems existing between science and religion are also important to the Church history. They reflect the position of a believer in his relation with God and people.

The proceedings of the LCAS conferences are contained in eleven volumes and cover 209 research papers based on the presentations made at these conferences [12 of them were made by female members (total of 131 papers by individual authors were published, including more than one paper written by the same author).

In exile prof. Rev. Antanas Liuima SJ (1910–2000) was in charge of publishing tasks (from 1959 to 1992 he held the position of the President of the LCAS, later he was its Honorary President). He edited all the publications, except the sources of history, did proofreading, sought for benefactors to assist in publishing and, most of all, he organized authors to produce various publications. When books were printed, Rev. A. Liuima SJ undertook the responsibility of sending the published volumes to the members of LCAS residing in different countries.

The papers published in the editions of the LCAS on historical themes became very important for the youth of Lithuanian emigrants as they nurtured love for their Homeland, protected them against assimilation with other nations, propagated information about the occupied Lithuania, inspired hope for its future freedom and encouraged them to try every possible means in their fight for Lithuania's Independence.

The volumes of the LCAS are stored up in the most prominent libraries of the world, which testify the importance of the investigations done by Lithuanian Catholic scholars and manifest great respect for them.

While in exile the Catholic Academy not only organized and consolidated the forces of scholars and scientists, but also made popular the achievements of Lithuanian science and kept up belief and hope that Lithuania would be free.

Reestablished in exile, the Lithuanian Catholic Academy of Science manifested itself in cultural and academic activities and demonstrated that, when unsuppressed, even under the conditions of exile, the creative powers of the Lithuanian nation were able to produce abundant fruit. The publishing activity of the Catholic Academy points to the importance of spiritual values, because these values are everlasting. The nations and people who observe them survive for ever.

The history of the LCAS calls for further investigations and academic approach to them.

PAGRINDINIAI ŽODŽIAI: Lietuvių katalikų mokslo akademija, LKMA, išėvija, Suvažiavimo darbai, Metraštis, Negežstančių žiburių serija, Antanas Liuima SJ.

KEY WORDS: Lithuanian Catholic Academy of Science, LCAS, exile, Proceedings of conferences, Annals, Inextinguishable Lights series, Antanas Liuima SJ.

Aldona VASILIAUSKIENĖ – istorijos mokslų daktarė, Šiaulių ir Vilniaus pedagoginio universitetų dėstytoja. Mokslinių tyrimų sritis: Lietuvių katalikų mokslo akademijos istorija. El. paštas Aldona.Vasiliauskiene@rstc.vu.lt.

Aldona VASILIAUSKIENĖ – PhD in history, lecturer at the Department of History in Šiauliai and Vilnius Pedagogical universities. The field of investigation: Lithuanian Catholic Academy of Science historiography. E-mail: Aldona.Vasiliauskiene@rstc.vu.lt.